

ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

**АРХЕОЛОГІЧНІ
ДОСЛІДЖЕННЯ
В УКРАЇНІ
2017**

Головний редактор
БОЛТРИК Юрій Вікторович, канд. іст. наук

Редакційна колегія
БУЙСЬКИХ Алла Валеріївна, д-р іст. наук
ГОРБАНЕНКО Сергій Анатолійович, канд. іст. наук
ЗАЛІЗНЯК Леонід Львович, д-р іст. наук, проф.
ІВАКІН Гліб Юрійович (†), член-кореспондент НАН України, проф.
КУЛАКОВСЬКА Лариса Віталіївна, канд. іст. наук
ЛИТВИНЕНКО Роман Олександрович, д-р іст. наук, проф.
МОЦЯ Олександр Петрович, член-кореспондент НАН України, проф.
ОТРОЩЕНКО Віталій Васильович, д-р іст. наук, проф.
ПОТЄХІНА Інна Дмитрівна, канд. іст. наук
САПОЖНИКОВ Ігор Вікторович, д-р іст. наук
СКОРИЙ Сергій Анатолійович, д-р іст. наук, проф.
ТЕРПИЛОВСЬКИЙ Ростислав Всеволодович, д-р іст. наук, проф.
ЧАБАЙ Віктор Петрович, член-кореспондент НАН України, проф.

Затверджено до друку Вченою радою
Інституту археології НАН України

Прийм матеріалів:
Польовий комітет ІА НАН України
просп. Героїв Сталінграда, 12
м. Київ 04210
e-mail: adu.iananu@gmail.com
факс (044) 418-33-06

Виходить за підтримки
ВГО «Спілка археологів України»

А-87 Археологічні дослідження в Україні 2017 р. — Київ: ІА НАН України, 2019. — 390 с.
ISBN 978-617-7810-01-7

Видання є щорічником, який готується до друку Польовим комітетом Інституту археології НАН України. Містить інформаційні повідомлення про роботу археологічних експедицій поточного польового сезону.

Стане в нагоді науковцям, студентам і всім, хто стежить за розвитком сучасної української археологічної науки.

УДК 904(477)

В оформленні обкладинки використано фото курганів на правому березі р. Сіверський Донець нижче схилом від Бахмутської траси (Бахмутка) поблизу с. Довге Слов'яносербського р-ну Луганщини (з відео Є. Ланга для публікації: S. Telizhko, S. Hardy «In the Line of Fire: the Situation with Archaeological Objects in Eastern Ukraine») та фото фрагменту аттичного чорнофігурного кратеру кола Лідосу (див.: В. Крутілов, Д. Чистов «Роботи Березанської експедиції у 2016 р. (ділянка «О-Західний»)), с. 166, рис. 3).

ISBN 978-617-7810-01-7

© Інститут археології НАН України, 2019
© Автори статей, 2019

Редактор: О. О. Білинський; оформлення обкладинки: А. В. Панікарський; верстка: С. А. Горбаненко

Підписано до друку 7.05.2019 р. Формат 60 × 84 1/8. Папір офсетний.

Друк офсетний. Гарнітура Antiqua. Обл.-вид. арк. 47,7.

Ум. друк. арк. 45,4. Тираж 300 прим. Зам.

Інститут археології Національної академії наук України; 04210, м. Київ, проспект Героїв Сталінграда, 12; www.iananu.org.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 6290 від 09.07.2018 р.

Тираж видруковано: ПП «Видавництво «Стародавній Світ»; тел.: (044) 599-34-43; e-mail: books@ancientry.org; www.ancientry.org

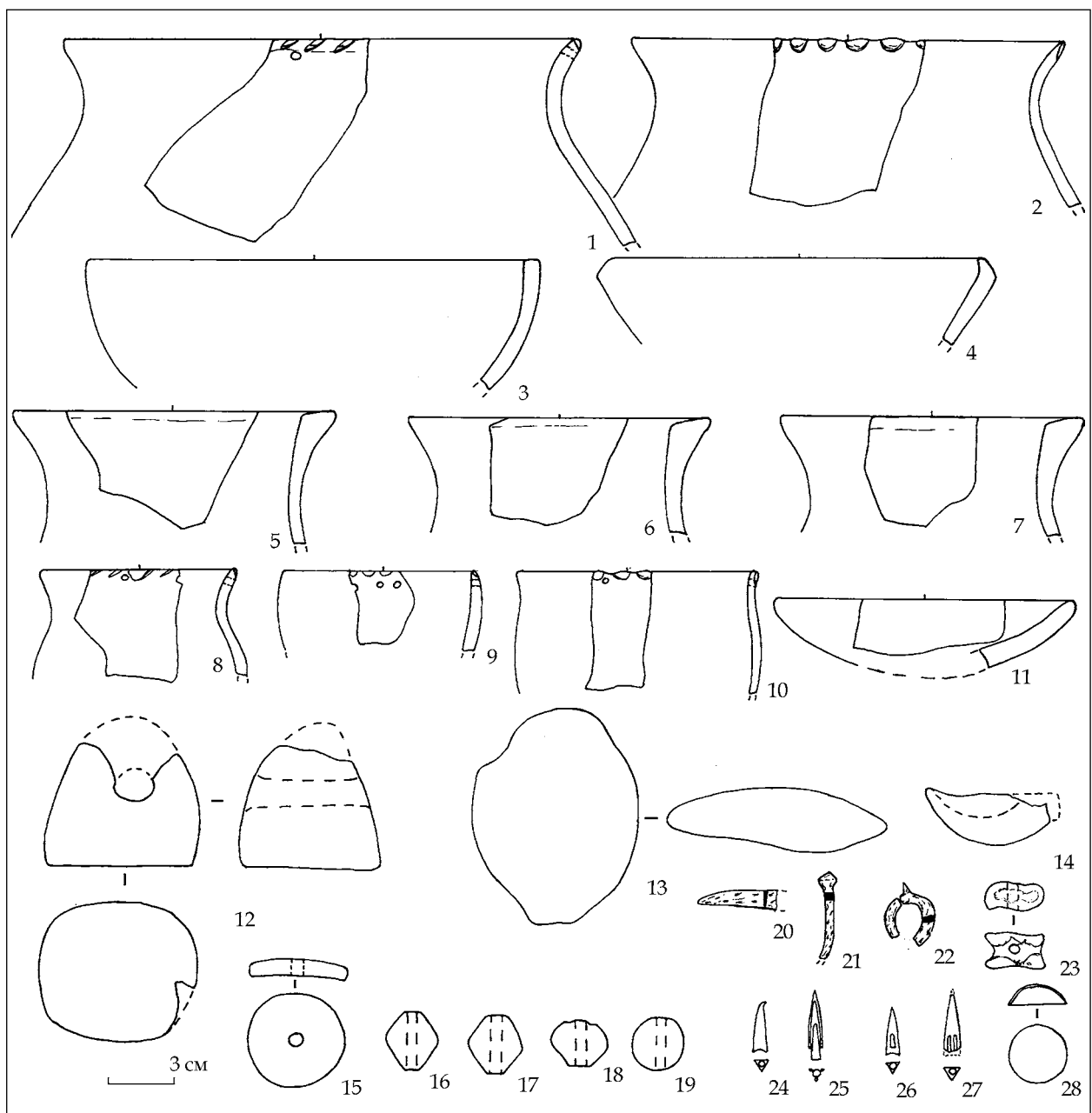
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3991 від 24.02.2011 р.

К. Пеляшенко

РОЗКОПКИ ЦИРКУНІВСЬКОГО ГОРОДИЩА

Експедиція Харківського історичного музею імені М.Ф. Сумцова здійснювала розкопки городища скіфського часу біля с. Циркуни Харківського р-ну. Роботи були сконцентровані на другому (північному) дворі пам'ятки, в центральній її частині (розкоп 13). Даний розкоп був розпочатий ще в 2014 р. Ділянка поточного польового сезону (234 м²) примикала з заходу до вже

дослідженої площі розкопу і в планіграфічному відношенні знаходилася по центру другого двору Циркунівського городища. Розкоп представляв собою чотири траншеї, орієнтовані по лінії північ – південь, загальні розміри яких склали 38 × 6 м, а також невелика прирізка (3 × 2 м), що була закладена з метою дослідити до кінця культовий об'єкт, розкритий в 2016 р.

Знахідки з розкопок Циркунівського городища в 2017 р.: 1–19 – кераміка; 20–22 – залізо; 23 – кістка; 24–28 – бронза

Насиченість культурного шару матеріальними залишками на розкопаній ділянці була дещо менша, аніж у траншеях розкопу минулого року, що можна пов'язувати з меншою інтенсивністю життя ближче до центральної частини пам'ятки, що є характерним для багатьох лісостепових городищ скіфського часу. Виключенням є тільки північна частина розкопаній ділянки, неподалік від місця, де в минулому році було виявлено глиняний жертвник. Тут, в радіусі 7–8 м від жертвника, в культурному шарі до глибини 0,30 м, фіксувалась значна кількість фрагментів ліпленого посуду, в меншій кількості шматків пісковуку, кісток тварин і глиняної обмазки. У межах дослідженої ділянки фіксується єдина стратиграфічна картина: до 0,05 м – лісовий дерен, від 0,05 до 0,25/0,30 м – чорнозем з матеріальними залишками, від 0,25/0,30 до 0,35/0,45 м – суглинок з поодинокими знахідками, що поступово переходить у материкову глину.

На дослідженій площі зафіксовано всього 6 господарських об'єктів заглиблених у материк. Усі вони концентрувалися в двох південних траншеях, в той час як в двох північних (17 × 6 м) не виявлено жодного, що не є звичним явищем для даної пам'ятки і може пояснюватися особливостями не щільної забудови центральної частини. Усі шість господарських ям мали округлу форму з прямими або розширеними до дна стінками, з діаметром верхньої частини 0,70–1,30 м та глибиною 0,60–1,60 м від сучасної денної поверхні.

Основна кількість знахідок, виявлених у культурному шарі, представлена фрагментами ліпленого посуду: горщиків (що кіль-

кісно переважають), мисок, глечиків, малих посудин (рисунок: 1–11). Серед інших керамічних виробів можна назвати: пряслиця (одне з яких зроблене з стінки посудини) (рисунок: 15–19), уламки конусів (рисунок: 12), лячку (рисунок: 14), мініатюрну пластинку (модель хлібця (рисунок: 13) та фрагмент стрижнеподібного предмету). Імпортний посуд представлений невеликою кількістю фрагментів античних амфор, фрагментом стінки чорнолакової столової посудини та фрагментами сіроглиняного гончарного посуду. Знайдено невелику кількість виробів з заліза (фрагменти проколок, голки, шпильки, ножа і пряжки (рисунок: 20–22) та бронзи (наконечники стріл, напівсферична бляшка (рисунок: 24–28), сережка), а також сліди бронзолivarного виробництва у вигляді виплесків. Окрім необроблених шматків каміння (пісковуку) та уламків кварцитових зернотерок, знайдена одна ціла зернотерка з пісковуку, кварцитовий розтирач, пісковиковий абразив. На всіх ділянках розкопу присутні кістки тварин, серед яких виокремлено кілька зі слідами обробки, а також астрагал з просвердленим по центру отвором (рисунок: 23). Слід зазначити, що переважна більшість знахідок виявлена саме в культурному шарі, в той час як в заповненні господарських об'єктів зафіксовані лише поодинокі уламки ліпленого посуду, кістки і шматки необробленого каміння. Окрім розкопок, в ході досліджень на городищі здійснювались палеоетноботанічні (флотація ґрунту з заглиблених об'єктів) та палеозоологічні дослідження.

Комплекс знахідок укладається в хронологічні рамки кінця V – IV ст. до н. е.

В. Скурда

НОВА ПАМ'ЯТКА ПЕНЬКІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА ХАРКІВЩИНІ

При проведенні розвідки на території Валківського р-ну Харківської обл. було виявлено лише одне середньовічне поселення Черемушна. Розвідка проводилася вздовж р. Черемушанка між селами Огульці та Черемушна, з метою виявлення нових археологічних пам'яток доби середньовіччя. У дослідженнях брали участь студенти історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна І. Ісєков, С. Селегев і В. Щепаченко.

Поселення Черемушна розташоване за 2,5 км на схід від села Черемушна, на західному схилі лівого берега р. Черемушанка за 50 м на захід від греблі ставка в межах Черемушнянської сільської ради Валківського р-ну Харківської обл. Розміри поселення становлять близько 530 × 190 м. Поверхня поселення має ухил у західному та південному напрямках. Довгою віссю поселення орієнтоване по лінії північ – південь і розділене на